

การศึกษาวิเคราะห์ความยุติธรรมตามหลักนิคกรรมในพระไตรปิฎก

An analytical study of Justice on Suppression (Nigahakamma) in the Tipitaka

สงวน หล้าโพนทัน

Sanguan Laphontan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus

E-mail: sanguan_tammy@hotmail.co.th

Received: 14 June 2022; Revised: 22 June 2022; Accepted: 27 June 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาหลักนิคกรรมในพระไตรปิฎก 2) วิเคราะห์ความยุติธรรมตามหลักนิคกรรมในพระไตรปิฎก ขอบเขตด้านเอกสาร/คัมภีร์ คือพระวินัยปิฎก ขอบเขตด้านเนื้อหา คือคำสอนเรื่องนิคกรรมและแนวคิดเรื่องความยุติธรรม รวบรวมข้อมูลจากพระวินัยปิฎก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีอุปนัย เรียบเรียงและนำเสนอโดยวิธีพรรณนาความ

ผลการศึกษา พบว่า นิคกรรมคือกระบวนการลงโทษทางพระวินัยแก่ภิกษุผู้ทำผิด โดยเฉพาะภิกษุที่ทำผิดบ่อยๆ ไม่สำนึกตน ตามรูปศัพท์แปลว่า “ทำการข่ม” หลักนิคกรรมเป็นเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางพระวินัยของสงฆ์โดยเฉพาะ นิคกรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อลงโทษภิกษุผู้ทำความผิด และรักษาชื่อเสียงเสถียรภาพของพระพุทธศาสนา อันเป็นการแสดงออกซึ่งหลักแห่งความยุติธรรมอย่างแท้จริง ลักษณะความผิดที่เป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงนิคกรรม ได้แก่ การก่อความบาดหมางในหมู่พระสงฆ์ มีอาบัติมาก เป็นต้น นิคกรรมทั้ง 9 ประเภท ได้แก่ 1) ตัซชนียกรรม คือ 2) นิยสกรรม 3) ปัพพาชนียกรรม คือ 4) ปฏิสารถนียกรรม 5) อุกเขปนียกรรม 6) ตัสสปาปิยกรรม 7) ปากาสนียกรรม 8) ปัตตนิกุชชนกรรม 9) พรหมทัตตกรรม มีกระบวนการในการลงโทษที่เหมือนกันดังนี้ คือ 1) มีการโจทก์ในท่ามกลางสงฆ์ 2) ผู้ประพฤติดัดให้การต่อสงฆ์ 3) ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ประพฤติดัดนั้น 4) ภิกษุผู้ฉลาดสามารถสวดประกาศให้หมู่พระสงฆ์ทราบความเสียหายของภิกษุผู้ประพฤติ และขอให้หมู่พระสงฆ์พร้อมกันลงนิคกรรม หากไม่มีภิกษุใดคัดค้าน ก็เป็นอันว่าสงฆ์ได้ลงนิคกรรมแล้ว

เมื่อนำเอาวิธีการวินิจฉัยของการลงนิคกรรมแต่ละอย่างมาเทียบกับทฤษฎีความยุติธรรมในยุคปัจจุบัน พบว่า การลงนิคกรรมไม่ได้ขัดแย้งกับหลักความยุติธรรมของผู้รู้เรื่องความยุติธรรมในปัจจุบัน แต่สิ่งที่การลงนิคกรรมแตกต่างจากความยุติธรรมในปัจจุบันคือการดำเนินการต่อกันเป็นแบบที่ให้ความเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการลงโทษทางด้านกายภาพ

คำสำคัญ: ความยุติธรรม, นิคกรรม, พระไตรปิฎก

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to study the Nigahakamma in the Tipitaka; and 2) to analyze justice according to the Nigahakamma in the Tripitaka. The Vinaya Pitaka contains a wide range of documents and scripts. The doctrine of the Nigahakamma and the concept of justice are referred to as Content Scope. Gather information from the Vinaya Pitaka The data was analyzed by the inductive method. Compiled and presented by descriptive methods.

The study found that The settlement is the process of disciplinary punishment for the monks who have done wrong. Especially the monks who do wrong often, not being aware of themselves. the Nigahakamma is about the judicial process of the monks in particular. The Nigahakamma aims to punish the monks who have done wrong. and maintain the reputation and stability of Buddhism, which is the expression of the true principle of justice. Characteristics of offences that cause the monks to enter the Nigahakamma are causing discord among the monks, which is a high offense, etc. All 9 types are 1) Tajjaneyakamma, 2) Nisayakamma, 3) Bapphajaneyakamma, 4) 5) Ukkhepaneyakamma 6) Tassappiyakamma, 7) Pakasaniyakamma 8) Pattanikujjanakamma 9) Brahmatankamma They have the same punishment process, as follows: 1) There is an offence among the monks. 2) The performer 3) Fines for misbehaving monks; 4) A wise monk can chant and announce to the monks the damage done by misbehaving monks and invite the monks to join the estate. If no monks object, it means that the monks have entered the estate.

When comparing the diagnostic methods of each Nigahakamma with modern theories of justice, it was found that the Nigahakamma does not contradict the current literary justice doctrine. But what distinguishes the estate from justice today is that it proceeds in a way that respects each other's rights without physical punishment.

Keyword: Justice, Nigahakamma, Tipitaka

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งชี้แนะวิธีการที่สามารถนับได้ว่าเป็นกฎเกณฑ์แห่งการปฏิบัติ แต่เป้าหมายของการปฏิบัตินั้นจะช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นทุกข์ และประสบความสำเร็จที่เน้นไปทางธรรมหรือมิติด้านจิตใจของมนุษย์โดยเนื้อหา แต่หากพิจารณาดูบริบทของคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งมีคำแนะนำในรูปแบบของกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เป็นเนื้อหาพร้อมคำอธิบายด้วยเหตุผล โดยมีองค์ประกอบที่เป็นความเป็นจริงทั้งในสภาพปรมาตมและสมมติสัจทั้งในระดับมหัพภาคและจุลภาค ซึ่งตามหลักฐานทางข้อมูลในพระไตรปิฎกแล้ว แก่นคำสอนของพระพุทธองค์ถือว่าเป็นพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542) ที่ความหมายของชื่อนี้ก็บ่งบอกเป็นนัยถึงการรู้จริงแห่งธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นมรรคธรรมที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่แสดงหลักความจริงสายกลางและแสดงข้อปฏิบัติสายกลางที่มุ่งเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวย

เทพและมนุษย์ทั้งหลาย ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย อย่าไปทางเดียวกันสองรูป...สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลีในดวงตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะ ไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากพุทธพจน์ที่นำเสนอโน้มน้าวแสดงให้รู้ว่า ในสถานที่ที่ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบของสมาชิกแห่งสังคมพรหมจรรย์ (คือพระศาสนา) ซึ่งได้แก่ องค์พระศาสดา ภิกษุ ภิกษุณีสาวกที่เป็นเถระ-พระเถรีที่มีความเชี่ยวชาญ มีอุบาสกอุบาสิกาทั้งพรหมจารี พรหมจารีณีและฆราวาสผู้ครองเรือนที่มีความเชี่ยวชาญ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นั่นก็ย่อมหมายถึงเป้าหมายของเนื้อหาคำสอนมุ่งที่บรรดามวลมนุษย์ โดยมีการประมวลเนื้อหาทั้งหมดอยู่ใน “อัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ที่แสดงออกให้เข้าใจทั้งในรูปแบบปฏิฐานและนิสเรธ อันเป็นการนำความเข้าใจให้ไปถึงสภาวะธรรมชาติของสิ่งต่างๆ รวมทั้งมนุษย์ได้อย่างปราศจากอุปสรรคใดที่จะขวางกั้นได้ ก็ย่อมมีคุณสมบัติเดียวกันกับเนื้อหาของนิติศาสตร์หรือหลักการทางโลก ที่มีกฎหมายซึ่งบัญญัติเชิงบังคับเป็นองค์ประกอบหลัก เพียงแต่ไม่ได้มีการกำหนดบทลงโทษเป็นการปรับโทษทางทรัพย์สินตามอย่างของนิติศาสตร์ทางโลก แต่ใช้หลักการแห่งการเชื่อมโยงกันและกันระหว่างเหตุกับผลโดยตัดขาดกันไม่ได้มาเป็นข้อพิจารณา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เลือกตัดสินใจที่จะกระทำหรือละเว้นในอันที่จะเข้าถึงความยุติธรรมตามธรรมชาติในการปฏิบัติของผู้คนเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์และประสบความสุขตามที่ต้องการ

จากเหตุผลที่กล่าวมาต้องการที่จะชี้ให้เห็นเรื่องความยุติธรรมตามธรรมชาติที่แฝงอยู่ในหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจมิได้กล่าวถึงความยุติธรรมโดยตรงเหมือนกับหลักการทางโลกที่มุ่งเน้นในเรื่องของนิติศาสตร์หรือหลักกฎหมาย เพียงแต่เชิงโครงสร้างของหลักคำสอนได้วางเรื่องศีลเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมสังคมทั้งในส่วนของการบรรพชิตและคฤหัสถ์ และวางเรื่องวินัยไว้เพื่อเป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมในส่วนของการบรรพชิตเท่านั้น ซึ่งโครงสร้างทั้งสองดังกล่าวมา ก็คือหลักความยุติธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเอง แต่ในพระสูตรบางตอนก็ได้กล่าวถึงลักษณะแห่งนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์แห่งข้อกำหนดในการปฏิบัติในสังคม อย่างเช่นที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงในการอธิบายเกี่ยวกับความหมายของนิติศาสตร์เชิงพุทธว่า “ในทางพุทธศาสนา “นิติ” อาจใช้ในความหมายกว้างๆ หมายถึงแนวทางหรือแบบแผนความประพฤติทั่วไป หรือระบอบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการปกครองบ้านเมือง ยกตัวอย่างเช่น คติที่ถือกันตั้งแต่พุทธกาลว่า “บุคคลนั้นนอนได้ร่มไม้ได้ ไม่พึงหัตถ์รานกิ่งก้านของต้นไม้ นั้น ผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนทราม” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2553)

ตามที่กล่าวมานี้เป็นเพียงหลักฐานแสดงให้เห็นถึงว่า พระไตรปิฎกซึ่งเป็นเอกสารที่บันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ยังมีการกล่าวถึงกฎเกณฑ์ทางสังคมอยู่ อันเป็นเรื่องปกติ เพราะเนื้อหาคำสอนของศาสนาย่อมมุ่งที่จะสอนคนให้ปรับปรุงตนเองเพื่อประสพกับความสุขดังที่องค์พระศาสดาได้ประสพมาแล้ว ยิ่งกว่านั้นในพระสูตรอัครคัมภีร์ยังได้กล่าวอย่างชัดเจนถึงบ่อเกิดแห่งกฎหมายทางสังคม เมื่อเนื้อหาในพระสูตรได้กล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์และการบัญญัติกฎหมาย เพื่อปกป้องทรัพย์สินสมบัติของตนโดยที่เริ่มจากการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของสัตว์โลกแล้วกินอาหารจากชนิดเดียวกัน แต่เกิดผลต่างกันทำให้มีความแตกต่างเกิดขึ้น จึงมีการแก่งแย่งกัน จนสุดท้ายต้องไปหาผู้นำซึ่งมีลักษณะภูมิฐานเพื่อทำการกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์

จากเนื้อหาของพระสูตรตอนนี้ทำให้เข้าใจถึงทัศนะของพระพุทธเจ้าที่มองเห็นธรรมชาติของมนุษย์ที่บิดเบือนสภาวะของตัวเองออกไปจากความเป็นจริงของตนเองจึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมา แล้วแสวงหาวิธีแก้ปัญหา โดยอาศัยเพียงเครื่องมือภายนอก ไม่รู้จักการแก้ปัญหาที่แท้จริง อันบ่งบอกว่าหลักนิติศาสตร์ในระดับโลกียะหากไม่ปรับปรุงหลักการและเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องทุกขที่พระองค์ได้นำเสนอ ซึ่งจะต้องแก้ปัญหาให้ตรงจุดหรือธรรมชาติของปัญหาที่จะยังคงดำเนินไปสู่วังวนแห่งวิภวสงสารหรือวังวนแห่งปฏิจจสมุปบาท ประสบความทุกข์ไม่รู้จักจบสิ้น

ในกรณีของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ประกาศคำสอนอันเป็นแนวทางในการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตคือการบรรลุนิพพาน ซึ่งได้มีการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ต่างก็ชี้ชัดไปถึงแนวทางการเข้าถึงเป้าหมายโดยการใช้ข้อความอันหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่บรรยายถึงการตรัสรู้ อริยสัจสี่ มรรคแปด การไม่ยึดติด การหลุดพ้น อนิจจตา อนัตตตา อิทัปปัจจยตา ฯลฯ ซึ่งต่างก็มีความหลากหลายในการทำความเข้าใจหลักคำสอนเหล่านั้นจนบางครั้งก็เกิดมีลัทธิต่างๆ หรือผู้เข้าใจในหลักคำสอนที่แตกต่างกันเกิดขึ้นมากมาย

สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งของความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าแตกต่างกัน เพราะขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาของพระไตรปิฎกตามบริบทของการสอนเพื่อนำไปปฏิบัติตามสภาพการณ์ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์ แต่เป็นการพยายามที่จะทำให้เป็นเหมือนอย่างพระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าควรเป็นการทำความเข้าใจในลักษณะแบบรวมๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมของแต่ละบุคคลให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระพุทธองค์ให้ได้คือการบรรลุพระนิพพานอันเป็นความสุขขั้นสูงสุด ซึ่งผู้วิจัยต้องการที่จะทำความเข้าใจและสร้างเสริมความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธองค์ให้ได้อย่างชัดเจนและพร้อมสำหรับการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายของการปฏิบัติธรรมคือ การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในแต่ละทุกขณะจิตของการดำเนินชีวิตของแต่ละคน

ความยุติธรรมในทัศนะของผู้วิจัย จะไม่ใช่ความยุติธรรมที่มีการบัญญัติไว้ในหลักวิชาการทางกฎหมายหรือรัฐศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นความยุติธรรมที่ต้องเข้าใจถึงและปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติของแต่ละสิ่ง อันเป็นการทำให้ความหมายของคำนี้มีความหมายตามบริบทของมัน ซึ่งความจริงแล้วในพระสูตรต่างๆ ที่เป็นส่วนของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักบุญ-บาป สวรรค์-นรก หลักกรรม เป็นต้นหรือในพระวินัยปิฎกที่เป็นส่วนของกฎเกณฑ์ที่มีในพระไตรปิฎกอันหมายถึงหลักนิคกรรมที่ช้างโคหิขุหรือภิกษุณีผู้ประพฤตินิคมิต ท้ายที่สุดแล้วต่างก็ไปสิ้นสุดที่ความยุติธรรม นั่นคือกระบวนการในการเข้าถึงธรรมชาติของแต่ละสิ่งแต่ละอย่างนั่นเอง

การลงโทษผู้ทำความผิดทางพระวินัยปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎก ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาหลักนิคกรรม เพราะมีลักษณะเป็นกระบวนการยุติธรรมทางพระพุทธศาสนา มีรูปแบบกระบวนการตัดสินความยุติธรรมที่มีส่วนคล้ายกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เริ่มต้นแต่มีการร้องเรียนความผิดไปจนถึงตัดสินความผิด เพียงแต่มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันในประเด็นสำคัญเท่านั้นเอง ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญเป็นรูปแบบผดุงความยุติธรรมที่หาได้ยากในปัจจุบัน ดังนั้นจึงสนใจที่จะค้นหาความหมายของความยุติธรรมที่เป็นกฎเกณฑ์ในการใช้พิจารณา ตัดสินหรือลงโทษคือนิคกรรมอันเป็นข้อกำหนดที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมสงฆ์ เสมือนกับหลักวิชาการทางโลกที่ให้ความสำคัญกับหลักนิติศาสตร์ที่ใช้ควบคุมสังคมชาวโลกและผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมตามแนวคิดแบบสมัยใหม่ เพื่อเป้าหมายแห่งความสงบสุขของสังคมนั้นๆ อย่างชัดเจน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องค้นหาความหมายของความยุติธรรมตามหลักนิคกรรมในพระพุทธศาสนาแล้วทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงหลักความยุติธรรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักนิคหกรรมในพระไตรปิฎก
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความยุติธรรมตามหลักนิคหกรรมในพระไตรปิฎก

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยยึดแนวทางการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่ว่าด้วยแนวคิดความยุติธรรมตามหลักนิคหกรรมในพระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

- รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์จากข้อมูลชั้นปฐมภูมิเพื่อหาประเด็นความยุติธรรม
- วิเคราะห์จากข้อมูลชั้นทุติยภูมิเพื่อหาประเด็นความยุติธรรม
- นำข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิมาเปรียบเทียบ เพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูล

3. ขั้นนำเสนอข้อมูล

- เรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดตามลำดับความสำคัญ
- จัดระเบียบข้อมูลตามสารบัญชั้วคร่าว
- เขียนสารนิพนธ์เชิงพรรณนาสังเคราะห์
- สรุปและนำเสนอ

ผลการวิจัย

1. หลักนิคหกรรมในพระไตรปิฎก

นิคหกรรม คือการชั่ง การลงโทษ เป็นมาตรการทางพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ใช้เป็นเครื่องชั่ง การลงโทษแก่ภิกษุที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยแล้วไม่สำนึกตนและกลับความประพฤติใหม่ ตามที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก มี 9 อย่าง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่ 1) ตัขณียกรรม คือกรรมที่สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรชั่ง ลักษณะของผู้จะถูกสงฆ์ลงตัขณียกรรมคือ มักก่อความบาดหมาง ความทะเลาะวิวาท ก่อเรื่องอื้อฉาว และก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ 2) นิยสกรรม คือการถอดยศ ลักษณะของผู้จะถูกสงฆ์ลงนิยสกรรมคือ โง่เขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก ไม่มีมารยาท 3) ปัพพาชนียกรรม คือกรรมที่สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรขับไล่ ลักษณะของผู้จะถูกสงฆ์ลงปัพพาชนียกรรมคือ ผู้ประทุษร้ายตระกูล มีมารยาทเลวทราม 4) ปฏิสารณียกรรม คือการให้ภิกษุผู้ประพฤติผิดต่อคฤหัสถ์ขอโทษคฤหัสถ์ที่ตนดำนั้น 5) อุกเขปนียกรรม คือกรรมที่สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรยกเสียจากหมู่ ลักษณะของผู้จะถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมคือ ผู้ต้องอาบัติแล้วไม่เห็นว่าเป็นอาบัติ ไม่ปรารถนาจะทำคืน และไม่ละความเห็นผิด 6) ตัสสปายิกรรม คือการลงโทษแก่ผู้ทำความผิด พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ลงนิคหกรรมประเภทนี้แก่พระภิกษุที่กระทำความผิดแล้วพูดกลบเกลื่อน เมื่อสงฆ์พิจารณาตามหลักฐานพยานแล้วเห็นว่ามีผิดจริง แม้เธอจะไม่รับสารภาพก็ตาม 7) ปากสนียกรรม คือการประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้ทราบความประพฤติเสียหายของภิกษุนั้นๆ โดยทั่วกัน 8) ปัตตนิกุชชนกรรม คือการคว่ำบาตร เป็นวิธีการลงโทษที่อนุญาตให้สงฆ์ทำแก่คฤหัสถ์

ผู้ปรารถนาร้ายต่อพระรัตนตรัย โดยสงฆ์ประกาศให้พระภิกษุทั้งหลายไม่ให้คบหา ไม่รับบิณฑบาต ไม่รับนิมนต์ และไม่รับไทยธรรมของคฤหัสถ์นั้น จนกว่าเขาจะรู้สึกถึงโทษตนแล้วกลับตัวประพฤติดี สงฆ์จึงประกาศระงับโทษให้พระภิกษุทั้งหลายคบหาได้อีก เรียกว่า การหยายบาตร และ 9) พรหมทัณฑ์กรรม คือการลงพรหมทัณฑ์ เป็นมาตรการลงโทษที่พระพุทธเจ้าอนุญาตไว้ลงโทษแก่ภิกษุผู้เป็นคนว่ายากสอนยาก

ต้นเหตุของตัชฌนียกรรมคือเหล่าภิกษุที่เป็นนิสิตของพระปณฺฑิตและพระโลหิตกะ ซึ่งภิกษุในกลุ่มพระฉัพพัคคีย์ ต้นเหตุของนิสยกรรมคือพระเสยยกะ ต้นเหตุของปัพพาทนียกรรมคือพระอัสสชิและพระบุณฺโฬ พสุกะ (ภิกษุในกลุ่มพระฉัพพัคคีย์) ต้นเหตุของปฏิสารณียกรรมคือพระสุธรรม ต้นเหตุของอุกเขปนียกรรมคือพระฉนฺนและพระอริฏฐะ ต้นเหตุของตัสสาปิยกรรมคือพระอุปาหะ ต้นเหตุของปกาสนียกรรมคือพระเทวทัต ต้นเหตุของปัตตนิคุชฌนกรรมคือพระเมตติยะและพระกุมภภักกะ (ภิกษุในกลุ่มพระฉัพพัคคีย์) และต้นเหตุของพรหมทัณฑ์กรรมคือพระฉนฺน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ลักษณะของภิกษุผู้ควรถูกสงฆ์ลงตัชฌนียกรรม ท่านแสดงไว้เป็น 6 หมวดๆ ละ 3 ลักษณะความผิดที่เป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงปัพพาทนียกรรม ท่านจัดไว้เป็น 14 หมวดๆ ละ 3 ลักษณะความผิดที่เป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงปฏิสารณียกรรม ท่านจัดไว้เป็น 4 หมวดๆ ละ 5 ลักษณะความผิดที่ภิกษุจะถูกสงฆ์ลงปัตตนิคุชฌนกรรม ท่านจำแนกไว้ 8 อย่าง เช่น ขวนขวายภิกษุทั้งหลายไม่ให้ได้ลาภ เป็นต้น ลักษณะความผิดที่เป็นเหตุให้สงฆ์ลงปกาสนียกรรมโดยภาพรวมคือการทำ ความเสื่อมเสียแก่สงฆ์ เช่น การทำร้ายตระกูลหรือประจบประแจงคฤหัสถ์ของพระเทวทัต เป็นต้น ส่วนลักษณะความผิดที่เป็นเหตุให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์กรรมคือการทำเป็นคนว่ายากสอนยาก

นิกกรรมทั้ง 9 ประเภท มีกระบวนการในการลงโทษที่เหมือนกันดังนี้คือ

- 1) มีการทำผิดพระวินัย
- 2) มีการโจทภิกษุผู้ประพฤติดีในท่ามกลางสงฆ์
- 3) ภิกษุผู้ประพฤติดีนั้นให้การต่อสงฆ์
- 4) ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ประพฤติดีนั้น

5) ภิกษุผู้ฉลาดที่ได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์สวดประกาศให้สงฆ์ทราบความเสียหายของภิกษุผู้ประพฤติดี (จำเลย) ตามลักษณะที่กำหนดไว้สำหรับการลงนิกกรรมนั้นๆ และขอให้สงฆ์พร้อมกันลงนิกกรรม แก่ภิกษุนั้น ต่อจากนั้นก็ประกาศว่า สงฆ์ได้พร้อมกันลงนิกกรรมแก่ภิกษุนั้น ประกาศอย่างนี้ 3 ครั้ง (ญัตติหุติกรรมวาจาประกาศหนเดียว) โดยขอมติทุกครั้ง หากไม่มีภิกษุใดคัดค้าน ก็เป็นอันว่าสงฆ์ได้ลงนิกกรรมแล้ว เฉพาะอุกเขปนียกรรมมีลำดับขั้นตอนและวิธีการมากกว่าตัชฌนียกรรมและนิกกรรมที่เหลือ คือขั้นตอนที่ 3 ให้ประกาศบอกภิกษุทั้งหลายในอารามต่างๆ ว่า ภิกษุนั้นถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมเพราะไม่เห็นว่าเป็นอาบัติ ไม่ทำคินอาบัติ และไม่สละความเห็นผิด เธอถูกห้ามคบหากับสงฆ์แล้ว ที่ต้องบอกแก่สงฆ์ในอารามต่างๆ ก็เพื่อไม่ให้สงฆ์คบหากับภิกษุนั้น ห้ามทำสังฆกรรมตลอดจนทำกิจต่างๆ กับเธอ จนกว่าเธอจะยอมรับความผิดและสงฆ์ระงับนิกกรรมให้ ข้อสังเกตของกระบวนการลงนิกกรรมคือมีการปรับอาบัติแก่ผู้ทำผิดด้วย ทั้งนี้เพราะนิกกรรมเป็นมาตรการในการลงโทษผู้ทำผิดระดับที่ 2 คือหากภิกษุนั้นทำผิดพระวินัยแล้วไม่ยอมปลงอาบัติ สงฆ์ก็จะสั่งให้เธอปลงอาบัติก่อนลงนิกกรรม

บรรดานิกกรรมทั้ง 9 ประเภท ตัชฌนียกรรม นิสยกรรม ปัพพาทนียกรรม ปฏิสารณียกรรม อุกเขปนียกรรม และตัสสาปิยกรรม พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สวดด้วยญัตติจตุตถกรรม คือตั้งญัตติ 1 ครั้ง และสวดกรรมวาจา 3 ครั้ง ปกาสนียกรรม และปัตตนิคุชฌนกรรม ทรงอนุญาตให้สวดด้วยญัตติหุติกรรม คือตั้งญัตติ 1 ครั้ง และสวดกรรมวาจา 1 ครั้ง กรรมทั้ง 8 ประเภทนี้สงฆ์เท่านั้นเป็นผู้ดำเนินการเอง (สังฆกรรม)

และทำภายในเขตสีมา ส่วนพรหมทัตตกรรมจะจับด้วยอปโลกนกรรม หลักฐานการระงับพรหมทัตตกรรมในพระวินัยปิฎกกล่าวแต่เพียงว่า พระฉนนะขอให้พระอานนทเถระระงับกรรมให้ แต่ท่านพระอานนทเถระกล่าวว่า “ท่านฉนนะ เมื่อท่านบรรลุลหิตผลแล้ว พรหมทัตตของท่านก็เป็นอันระงับไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ลงนินยกรรมจะทำให้เสียศหรือตำแหน่งที่มีอยู่ เมื่อกลับความประพฤติดีจึงจะได้ยศคืน ผู้ถูกสงฆ์ลงปัพพชาชนียกรรมจะไม่สามารถคบหากับสงฆ์ได้จนกว่าจะกลับความประพฤติได้ ผู้ถูกสงฆ์ลงปฏิสารณียกรรมจะต้องยอมลดเกียรติหรือศักดิ์ศรีความเป็นภิกษุโดยการขอโทษคฤหัสถ์ที่ตนทำให้ได้รับความเสียหายนั้น ผู้ถูกสงฆ์ลงปกาสนียกรรมจะทำให้ได้รับความเสียชื่อเสียง คนอื่นไม่ปรารถนาที่จะคบหาด้วย คฤหัสถ์ที่ถูกสงฆ์คว่ำบาตรจะทำให้สูญเสียความเป็นพุทธศาสนิกชนจนกว่าจะได้รับการหยายบาตรจากสงฆ์ ส่วนผู้ที่ถูกสงฆ์ลงพรหมทัตตกรรมจะทำให้ไม่อาจสมาคมกับคนอื่นได้ ต้องเป็นอยู่ด้วยอึดอัดใจ

ระเบียบปฏิบัติทั้งหลายของภิกษุผู้ถูกสงฆ์ลงนินยกรรม จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) การตัดสิทธิ์ทางพระวินัยบางประการ 2) ห้ามต้องอาบัติที่เกี่ยวข้องกับการถูกลงนินยกรรมอีก เฉพาะการตัดสิทธิ์ทางพระวินัย เช่น ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงใช้สามเณรอุปฐาก ไม่พึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์ เป็นต้น ระเบียบปฏิบัติเหล่านี้เป็นมาตรการที่เข้มข้นขึ้นจากการปรับอาบัติ สามารถที่จะทำให้ผู้ทำผิดสำนึกตนและกลับความประพฤติได้ เพื่อรักษาสิทธิ์ทางพระวินัยที่จะพึงได้ และยังสามารถป้องกันไม่ให้มีการทำผิดอันจะเป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงนินยกรรมอีกด้วย

เมื่อผู้สงฆ์ถูกสงฆ์ลงนินยกรรมกลับความประพฤติได้ และหายเย่อหยิ่งแล้ว เธอขอให้สงฆ์ระงับนินยกรรมให้ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ระงับนินยกรรมให้เธอ เพราะถือว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะพ้นจากการลงโทษแล้ว ขั้นตอนการระงับนินยกรรมคือ พระวินัยธรที่ได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์จะสวดกรรมวาจา ระงับนินยกรรม โดยขั้นตอนแรกเป็นการตั้งญัตติ ต่อจากนั้นจึงสวดกรรมวาจา 3 หน (หากเป็นญัตติทุติยกรรมสวด หนเดียว) เมื่อไม่มีภิกษุใดคัดค้านก็เป็นเสร็จสิ้นการลงนินยกรรมนั้นๆ เฉพาะอุกเขปนียกรรมให้สงฆ์ประกาศแก่ภิกษุในอารามทั้งหลายได้ทราบการระงับนินยกรรมแก่ภิกษุนั้นๆ ด้วย นอกจากนี้ภิกษุผู้ได้รับการระงับนินยกรรมยังได้สิทธิ์บางประการที่สูญเสียขณะถือวัตรคืนอีกด้วย เช่น มีสามเณรอุปฐากได้ เป็นต้น

ภิกษุผู้ได้รับการระงับนินยกรรมแล้วจะได้ยศหรือตำแหน่งที่สูญเสียไปคืนมา ผู้ได้ระงับปัพพชาชนียกรรมแล้วจะมีฐานะเป็นปกติตตภิกษุ สามารถคบหากับสงฆ์ได้ดังเดิม ผู้ได้ระงับปฏิสารณียกรรมแล้วจะได้เกียรติหรือศักดิ์ศรีความเป็นภิกษุคืนมา ผู้ได้ระงับปกาสนียกรรมแล้วจะได้รับชื่อเสียงที่ดงามคืนมา คฤหัสถ์ที่ได้รับการหยายบาตรแล้วย่อมสามารถคบหากับสงฆ์ได้ เช่น ทำบุญตักบาตรกับพระสงฆ์ได้ เป็นต้น ส่วนผู้ได้ระงับพรหมทัตตกรรมแล้วย่อมสามารถคบหากับสงฆ์ได้

2. ความยุติธรรมตามหลักนิกกรรมในพระไตรปิฎก

ลักษณะการลงนินยกรรมที่ยุติธรรม (กรรมที่ขอบธรรม) สรุปรุทุกหมวดแล้วมีดังนี้คือ 1) ลงต่อหน้าคือลงนินยกรรมโดยที่สงฆ์อยู่ครบองค์ประชุม และบุคคลที่เกี่ยวข้องในกรณีนั้นๆ อยู่พร้อมหน้ากัน 2) สอบถามก่อนแล้วจึงลง 3) ลงตามปฏิญญา (คำสารภาพของจำเลย) 4) ลงโดยที่จำเลยต้องอาบัติ 5) ลงเกี่ยวกับอาบัติอาจพ้นได้ด้วยการแสดง (เทสนาคามินี) 6) ลงโดยที่จำเลยยังไม่ได้แสดงอาบัตินั้น (ก่อนเข้าสู่กระบวนการลงนินยกรรม) 7) โจทก์ก่อนแล้วจึงลง 8) ให้จำเลยให้การก่อนแล้วจึงลง 9) ปรับอาบัติก่อนแล้วจึงลง 10) ลงโดยขอบธรรม คือทำตามขั้นตอนและวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ คือตั้งญัตติ สวดกรรมวาจาครบ 3 ครั้ง ขอญัตติสงฆ์ และ 11) ลงด้วยความพร้อมเพรียงกัน ส่วนลักษณะกรรมที่ไม่ยุติธรรมมีนัยตรงข้ามจากนี้ ลักษณะ

กรรมที่ขอบธรรมของตัสนปาปิยกรรมเฉพาะที่แสดงไว้แตกต่างจากตัชชนิยกรรม มีดังนี้คือ 1) ภิกขุ (จำเลย) เป็นผู้ไม่สะอาด 2) เป็นอรัชชี 3) สงฆ์ลงตัสนปาปิยกรรมแก่ภิกษุนั้น ตัวอย่างการลงตัชชนิยกรรม เช่น สงฆ์ลงแก่ผู้เป็นบริวารของพระปณทุกะและพระโลหิตกะที่ก่อความบาดหมาง ทะเลาะในหมู่สงฆ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ลักษณะกรรมที่ไม่ขอบธรรมของตัสนปาปิยกรรมมีนัยตรงข้ามจากนี้ ส่วนพรหมทัณฑ์กรรมท่านไม่ได้แสดงลักษณะกรรมที่ขอบธรรมและไม่ขอบธรรมไว้เหมือนกับตัชชนิยกรรม

การลงนิคคกรรมของสงฆ์ต่อภิกษุและคฤหัสถ์ที่ทำความผิดในนิคคกรรมทั้ง 9 ประเภะนั้น ที่ท่านแสดงไว้เป็นตัวอย่างในคัมภีร์จุลวรรคแห่งพระวินัยปิฎก (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) โดยภาพรวมถือว่ามีความยุติธรรม เพราะสงฆ์ลงนิคคกรรมตามลักษณะของกรรมอันขอบธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดเกณฑ์ตัดสินไว้และสอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่ที่ให้หลักการไว้เกี่ยวกับความยุติธรรมว่า นิคคกรรมแต่ละประเภทย่อมมีแก่นของความยุติธรรมตามที่นักคิดสมัยใหม่ได้ให้ไว้ และได้ผลที่สรุปได้ว่า การลงนิคคกรรมไม่ได้ขัดแย้งกับหลักความยุติธรรมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะอาศัยหลักความยุติธรรมของ โรเบิร์ต โนซิก (Robert Nozick, 1981) ซึ่งเน้นด้านการปกป้องสิทธิของบุคคลแต่ละคนตามฐานะปัจจุบันที่แต่ละบุคคลเป็น หรือ จอห์น รอลส์ (John Rawls, 1977) ที่เน้นถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์แต่ละคนที่เกิดมามีสิทธิในการที่จะเป็นอยู่ในโลกนี้ได้เหมือนกัน หรือแม้กระทั่ง อัลสแตร์ แม็กอินไทร์ (Alasdair MacIntyre, 1988) ที่อาศัยหลักการแห่งความเหมาะสมเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินเรื่องความยุติธรรม แต่สิ่งที่การลงนิคคกรรมจะแตกต่างจากความยุติธรรมในปัจจุบันคือการดำเนินการต่อกันเป็นแบบที่ให้ความเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการลงโทษทางด้านกายภาพซึ่งบางทีแนวความคิดสมัยใหม่ยังคงมีอยู่ ส่วนที่พบว่าการลงนิคคกรรมที่ไม่มีความขอบธรรมก็คือการที่พระธรรมภิกขุและพระนิสิตของตนลงอุกเขปนียกรรมแก่พระวินัยธรและพระนิสิตของพระวินัยธรนั้น ที่ปรากฏในโกสัมพิกขันธกะ เพราะตอนแรกพระวินัยธربولกพระธรรมภิกขุว่าไม่เป็นอาบัติ หากพระธรรมภิกขุไม่รู้และไม่ได้ตั้งใจทำ แต่ตอนหลังกลับไปโทษพระธรรมภิกขุว่าต้องอาบัติแล้วยังไม่รู้ ว่าตนเองต้องอาบัติ จึงทำให้ 2 ฝ่ายทะเลาะวิวาทกันและแตกแยกกันที่สุดในที่สุด การลงนิคคกรรมที่ไม่มีความยุติธรรมสามารถศึกษาได้จากลักษณะของกรรมที่ไม่ขอบธรรม

ตารางที่ 1 แสดงประเภทของนิคคกรรม และกระบวนการลงนิคคกรรม

ประเภทของนิคคกรรม	กระบวนการลงนิคคกรรม
1) ตัชชนิยกรรม กรรมที่สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรชูป	นิคคกรรมทั้ง 9 ประเภท มีกระบวนการในการลงโทษที่เหมือนกัน ดังนี้คือ 1) มีการทำผิดพระวินัย 2) มีการโจทภิกษุผู้ประพฤติผิดในท่ามกลางสงฆ์ 3) ภิกษุผู้ประพฤติผิดนั้นให้การต่อสงฆ์ 4) ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ประพฤติผิดนั้น 5) สงฆ์สดลลงนิคคกรรม
2) นิสกรรม การถอยศ	
3) ปัพพาชนียกรรม กรรมที่สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรขับไล่	
4) ปฏิสารณียกรรม การให้ภิกษุผู้ประพฤติผิดต่อคฤหัสถ์ขอโทษคฤหัสถ์ที่ตนดำนัน	
5) อุกเขปนียกรรม กรรมที่สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรยกเสียจากหมู่ (ขับไล่ออกจากหมู่คณะ)	
6) ตัสนปาปิยกรรม การลงโทษแก่ภิกษุที่กระทำความผิดแล้วพูดกลบเกลื่อน เมื่อสงฆ์พิจารณาตามหลักฐานพยานแล้วเห็นว่ามีผิดจริง แม้เธอจะไม่รับสารภาพก็ตาม	
7) ปากสนียกรรม การประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้ทราบความประพฤติเสียหายของภิกษุนั้นๆ โดยทั่วกัน	
8) ปัตตนิกุชชนกรรม การคว่ำบาตร	
9) พรหมทัณฑ์กรรม คือการลงพรหมทัณฑ์	

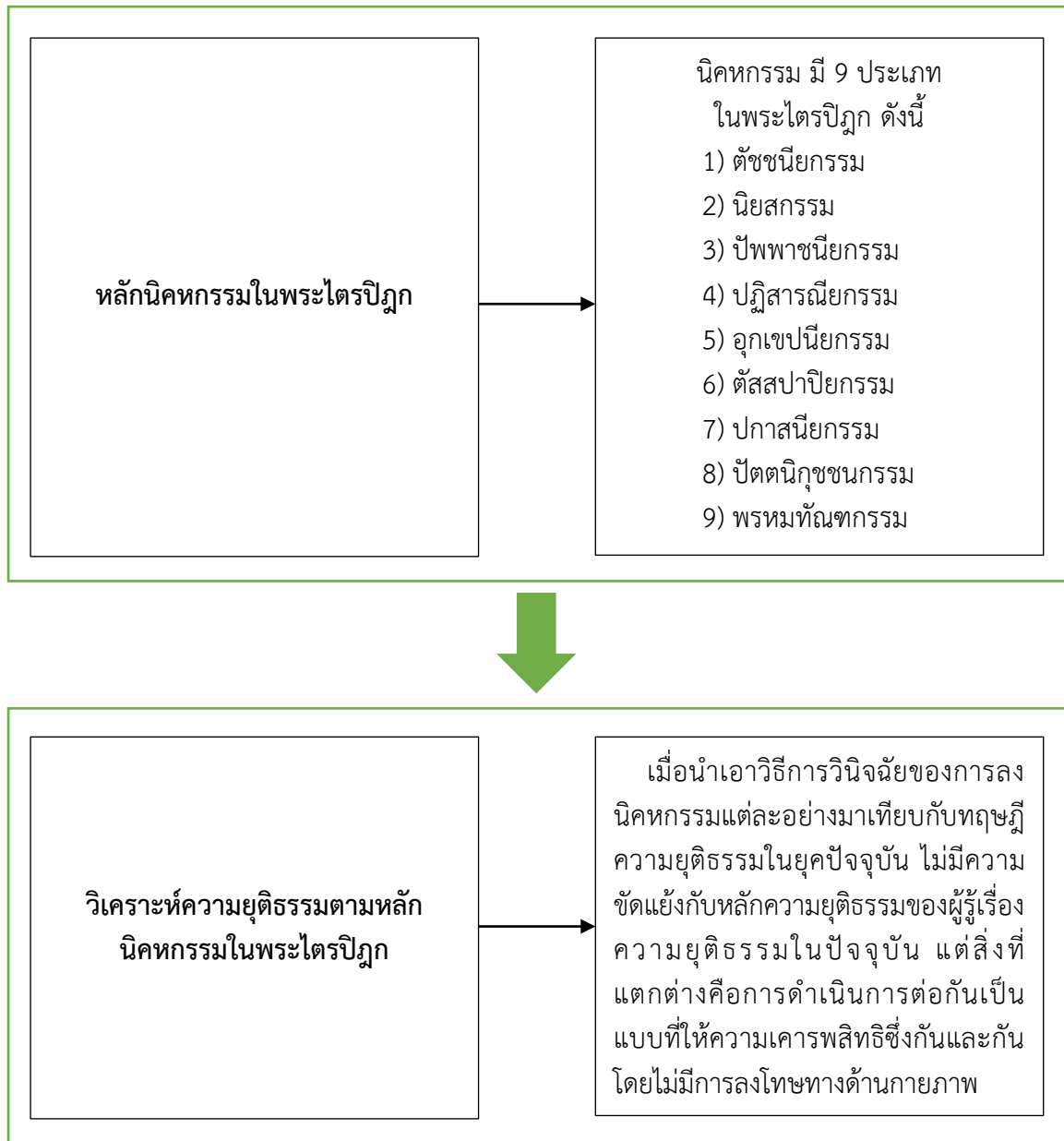
อภิปรายผล

นิคหกรรมเป็นรูปแบบการพิทักษ์ความยุติธรรมหรือความสงบเรียบร้อยแห่งสงฆ์ที่มีลักษณะเฉพาะ กำหนดสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินการ ทั้งนี้เป็นไปตามกฏนิคหกรรมของคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียน เรื่อง ยุติธรรม : ยุติธรรมนั้นสำคัญนัก” ของพระมหาอุตม สารเมธี ว่า “นิคหกรรมในพระวินัยปิฎก พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงกำหนดให้สงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการทุกขั้นตอนจัดเป็นสังฆกรรมที่มีความสำคัญ สงฆ์จึงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวิธีการตามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้” เป็นรูปแบบที่ทำให้ความสำคัญกับการยอมรับผิดของผู้ทำผิด ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความยั่งยืน ดังนั้นผู้ที่ถูกลงโทษจึงมักไม่สร้างปัญหาในภายหลังเหมือนกับกรณีกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มีการฟ้องกลับกันในบางกรณีเพราะไม่ยอมรับคำตัดสินหรือความผิดของตน มุ่งเพียงการชนะคดีเท่านั้น ปรัชญาความยุติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในรูปแบบนิกหกรรมตั้งอยู่บนฐานความถูกต้อง ไม่ขัดแย้งกับกฏธรรมชาติและไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หรือความชอบใจ/ไม่ชอบใจของโจทก์และจำเลย สอดคล้องกับงานเขียนของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2553) ว่า เมื่อธรรมกับวินัยรวมกันเข้าคือตัวพระพุทธศาสนา เราจะต้องมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสองคำนี้คือ คำว่า ธรรมกับวินัยแล้วจะได้เห็นหลักการของพระพุทธศาสนาทั้งหมด เพราะฉะนั้นเรื่องของกฎหมายหรือนิติศาสตร์ในพระพุทธศาสนา ก็มาคู่ที่ความหมายของวินัยและความสำคัญของวินัย ที่อยู่ในหลักการที่เรียกว่า ธรรมวินัยนั้น ธรรม คือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมัน เราอาจจะแปลได้หลายอย่าง เช่นแปลว่า ธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ความเป็นจริงหรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ธรรมชาติและเรื่องธรรมดานี้เอง ธรรมาคือสิ่งต่างๆ ธรรมาคือความเป็นไปของธรรมชาติ หรือความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย ธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมดา พระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด มันก็มีอยู่ของมันอย่างนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงนี้แล้วก็ทรงนำมาเปิดเผย แสดง สั่งสอน... วินัย ก็คือการจัดโครงสร้างวางระบบแบบแผนของชุมชนหรือสังคม เพื่อให้หมู่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันโดยมีความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ที่ดีงาม ที่จะให้ได้รับประโยชน์จากธรรมนั่นเอง จุดหมายที่แท้ก็คือ ให้หมู่มนุษย์จำนวนมากได้รับประโยชน์จากธรรม

มโนทัศน์เกี่ยวกับความยุติธรรมหรือนิคหกรรมนี้สามารถอธิบายได้ในมิติของการรักษาสีทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ป้องกันการถูกละเมิด เอาไรต์เอาเปรียบ ทำให้เสียหาย กล่าวคือมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมตั้งอยู่บนฐานการเคารพและรักษาสีทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และส่งเสริมให้ผู้อื่นได้พัฒนาดตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท ” ของวันวร จะนู (2540) ว่า พุทธปรัชญาเถรวาทมีมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมโดยอิงอยู่บนฐานการมีมโนทัศน์เรื่องความเปลี่ยนแปลงและการเชื่อมโยงระหว่างกันของบุคคลต่างๆ ในสังคม และทำให้มโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมมีอยู่สองหลัก นั่นคือการไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลอย่างเสมอภาคกันและหลักการปฏิบัติต่อปัจเจกบุคคลในสังคมให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาตัวเอง ทั้งสองหลักดังกล่าวได้นำไปสู่เกณฑ์ในการกระจายทรัพยากรในสังคม เรื่องความเสมอภาคและความต้องการ ทำให้มโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทตั้งอยู่บนมโนทัศน์ดังกล่าว

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิเคราะห์ความยุติธรรมตามหลักนิคกรรมในพระไตรปิฎก สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

หลักนิคหกรรมนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตหรือมอบอำนาจให้หมู่พระสงฆ์จัดการเอง โดยลักษณะทั่วไปแล้วหลักนิคหกรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อลงโทษภิกษุผู้ทำความผิด และรักษาชื่อเสียง เสถียรภาพของพระพุทธศาสนา อันเป็นการแสดงออกซึ่งหลักแห่งความยุติธรรมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เรื่องของการตัดสินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคล 2 ฝ่ายตามหลักการของกฎหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นเหมือนกับกระบวนการยุติธรรมทั่วไปในโลกียวิสัย ยกเว้นปฏิสารณียกรรมและปัตตนิคุชนกรรม ซึ่งเป็นเรื่องฝ่ายภิกษุกับฝ่ายคฤหัสถ์

ลักษณะความผิดที่เป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงนิคหกรรม ได้แก่ การก่อความบาดหมางในหมู่พระสงฆ์ มีอาบัติมาก เป็นต้น นิคหกรรมทั้ง 9 ประเภท มีกระบวนการในการลงโทษที่เหมือนกันดังนี้คือ 1) มีการโจทก์ในท่ามกลางสงฆ์ 2) ผู้ประพฤติดัดให้การต่อสงฆ์ 3) ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ประพฤติดัดนั้น 4) ภิกษุผู้ฉลาดสามารถสวดประกาศให้หมู่พระสงฆ์ทราบความเสียหายของภิกษุผู้ประพฤติ และขอให้หมู่พระสงฆ์พร้อมกันลงนิคหกรรม หากไม่มีภิกษุใดคัดค้าน ก็เป็นอันว่าสงฆ์ได้ลงนิคหกรรมแล้ว

การลงนิคหกรรมไม่ได้ขัดแย้งกับหลักความยุติธรรมของผู้รู้เรื่องความยุติธรรมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นอาศัยหลักความยุติธรรมของ โรเบิร์ต โนซิก ซึ่งเน้นด้านการปกป้องสิทธิของแต่ละคนตามฐานะปัจจุบัน หรือ จอห์น รอลส์ ที่เน้นถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์แต่ละคน หรือ อัลสแตร์ แม็กอินไทร์ ที่อาศัยหลักการแห่งความเหมาะสมเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินเรื่องความยุติธรรม แต่สิ่งที่การลงนิคหกรรมแตกต่างจากความยุติธรรมในปัจจุบันคือการดำเนินการต่อกันเป็นแบบที่ให้ความเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการลงโทษทางด้านกายภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 พระผู้ได้แต่งตั้งให้เป็นผู้ทำหน้าที่ลงนิคหกรรมแก่ภิกษุผู้กระทำความผิด ควรยึดพระธรรมวินัยและกฏนิคหกรรมของคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด

1.2 ควรส่งเสริมการเรียนรู้หลักนิคหกรรมตามหลักพระไตรปิฎก และกฏนิคหกรรมของมหาเถรวาทแก่พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความยุติธรรมตามหลักนิคหกรรมในพระไตรปิฎก พบว่ายังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้อีกเกี่ยวกับหลักนิคหกรรมที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม จึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ศึกษาวิธีการตัดสินความยุติธรรมของมโหสถบัณฑิต

2.2 ศึกษาความแตกต่างและผลกระทบของการตัดสินความยุติธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระมหาอดม สารเมธี. (2553). ยุติธรรม : ยุติธรรมนั้นสำคัญนัก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาเปรียญ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วันวร จะนุ. (2540). มโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.
ภาควิชาปรัชญา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.